

Obiekty przyrodnicze gminy

Ziemia Rytwiańska słynie z wielu ciekawych turystycznie obiektów jak Pustelnia Złotego Lasu, pałac Radziwiłłów, ruiny zamku, pałac w Sichowie i inne. Niewiele osób jednak wie o równie ciekawych obiektach przyrodniczych tego terenu dlatego pragniemy zaprezentować je zarówno mieszkańcom jak i turystom, którzy odwiedzają te strony.

Część 1. Obiekty pod ochroną prawną*

W administracyjnym obszarze gminy Rytwiany zlokalizowanych jest kilka form przyrodniczych objętych ochroną ale też stanowiących atrakcyjność przyrodniczo-turystyczną regionu. Są to:

- 1.1 obszar Natura 2000 pod nazwą „**Kras Staszowski**” (m.in. na terenie stawów rybnych w Grobli oraz w obszarze lasów Strzegomek Góry i częściowo w rejonie sioła Mała Szczeka i sioła Kurzniki)
- 1.2 obszar chronionego krajobrazu (OChK) – pod nazwą **Jeleniowsko-Staszowski OChK** (lasy od Szczeki po Strzegom i Strzegomek aż do jezior golejowskich)
- 1.3 rezerwat przyrody „**Dziki Staw**” (położony w lesie w Grobli / Pluskawa ze starodrzewem modrzewi i jeziorkiem potorfowym) - ustanowiony w 2017 r.
- 1.4 dwa Zespoły Przyrodniczo-Krajobrazowe – **ZP-K Rytwiany** (pow. 2,33 ha zlokalizowany bezpośrednio przy klasztorze pokamedulskim) oraz **ZP-K Tarczyn** (pow. 3,6 ha) jest położony na skraju lasu w Sichowie Małym, koło leśnictwa Sichów)
- 1.5 pomniki przyrody – zestawione w tabeli nr 1

Fot. 1 Rezerwat „Dziki Staw”(Z.Walenciak); Fot.2 ZP-K Tarczyn (foto ZW); Fot. 3 ZP-K Rytwiany (foto ZW)

Na terenie gminy jest obecnie 17 pomników przyrody (drzewa, aleje drzew i grupy drzew) – stan na 07.2025 r.

Tabela 1. Wykaz pomników przyrody - gmina Rytwiany*

Lp.	Gatunek	Ilość szt.	Uwagi - ciekawostki
-----	---------	------------	---------------------

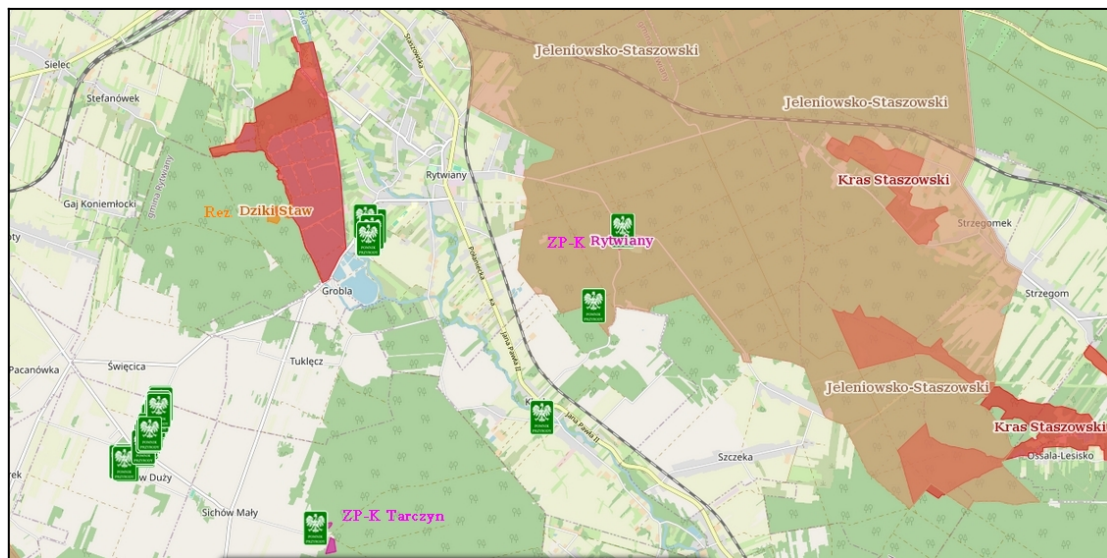
1.	Dąb bezszypułkowy	1	Trzypienny dąb bezszypułkowy „ Bratek ” rosnący w pobliżu klasztoru pokamedulskiego (<i>jest to jedyny pomnik tego gatunku w powiecie staszowskim</i>) - fot. 4
2.	Dąb szypułkowy	4	- Obecnie 1 szt. uległa całkowitemu uszkodzeniu w 2024 r. - dąb przy ZP-K Tarczyn, fot. 7 (<i>stan archiwalny</i>) - Jeden dąb o obwodzie pnia powyżej 500 cm rośnie w Kłodzie przy rzece Czarnej, wiek szacowany na ok. 400 lat - W roku 2020 przywrócono status pomnika przyrody dla dębu rosnącego w lesie - sioło Niwa, który obecnie ma imię „ Stefan ” - o obwodzie pnia prawie 500 cm i wieku pow. 300 lat
3.	Lipa drobnolistna	118	2 aleje lipowe - w tym 86 szt. w Sichowie Dużym (fot. 5) i 30 szt. w parku pałacu Radziwiłłów oraz tamże 2 drzewa jako pomniki jednoobiektowe
4.	Klon srebrzysty	1	Okaz wielopienny rosnący na terenie parku Radziwiłłów (fot. 6) o obwodzie powyżej 700 cm - w odniesieniu do danych z portalu „Seksja Drzew Pomnikowych” jest to największy obiekt tego gatunku w Polsce (<i>ponadto jest to jedyny okaz tego gatunku ustanowiony w woj. świętokrzyskim - obecnie trzy pnie uległo uszkodzeniu</i>)
5.	Wiąz górski	1	Drzewo rosnące w parku sichowskim (<i>jedynie w powiecie staszowskim i jako jedno z dwóch w województwie świętokrzyskim</i>)
6.	Klon zwyczajny	3	w parku Radziwiłłów
7.	Jesion wyniosły	1	O obwodzie ponad 500 cm - w parku Radziwiłłów
8.	Tulipanowiec amerykański	2	Ochrona od 2024 r. - w parku sichowskim

* Wg danych: GDOŚ - CRFOP

Fot.4 Dąb „Bratek” (fot. ZW); Fot. 5 Aleja lipowa w Sichowie D. (fot. ZW); Fot. 6 Klon srebrzysty (fot. ZW); Fot. 7 Dąb szypułkowy – obok ZPK-Tarczyn (stan archiwalny) (fot. ZW).

Mapa rozmieszczenia chronionych obiektów przyrody w gminie Rytwiany (źródło: geoserwis.gdos.gov.pl)

Opracowanie: Zbigniew Walenciak , lipiec 2025 r.

Cześć 2. Obiekty poza ochroną prawną

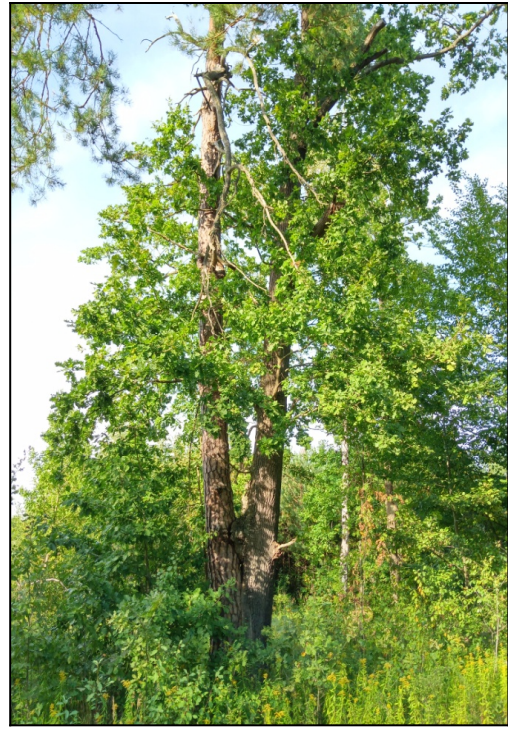
W części poniższej przedstawić pragnę kilka ciekawych przyrodniczo obiektów o walorach kwalifikujących je jako pomniki przyrody oraz inne ciekawostki geograficzne, które można zobaczyć na obszarze gminy Rytwiany:

1. lipa dwupienna w miejscowości Grobla ok. 200m za młynem (na prywatnej posesji) – wiek ok. 120 lat
2. dwa głazy narzutowe (granity typu Smaland) przy kładce do kapliczki u podnóża klasztoru (fot. 1)
3. jesion wyniosły rosnący w Kłodzie na niezamieszkałej posesji prywatnej przy ul. Długiej – wiek ok. 120 lat
4. głaz narzutowy (granit) przy zakręcie drogi na Niwę
5. kilka dębów szypułkowych o wymiarach pomnikowych rosnących w lesie w okolicy klasztoru oraz w tzw. siole „Wycinek” w wieku ok. 150-170 lat **
6. grab zwyczajny o dość niezwykłym pokroju pnia rosnący ok. 200 m na południe od leśnej kapliczki – fot. 3 (Leśne Licho)**

7. brzoza brodawkowata przy ul. Brzozowej na zakręcie ul. Monastyrzek (w rejonie Łysej Góry)
8. sosna amerykańska (tzw. wejmutka) - 2 drzewa rosną w rejonie rezerwatu Dziki Staw
9. dąb szypułkowy rosnący na terenie klasztoru Pustelnia Złotego Lasu - wiek ok. 150 lat
10. wiązy szypułkowe w Strzegomiu k/kościoła pw św. Andrzeja (nazwane jako Hieronim i Jan)
11. symbiotycznie zrosnięte drzewa - sosna z dębem rosnące przy drodze woj. nr 765 w obrębie leśnym nr 159 (ok. 2,8 km od skrzyżowania w Wisniówce) - fot. 4** (Zbyszko i Danusia)
12. sosna zwyczajna rosnąca przy drodze p-pożarowej - oddz. leśny 187, wiek ok. 100 lat
13. dąb szypułkowy rosnący koło kopca „Hubertusa”**
14. głaz narzutowy (granit typu Smaland) umiejscowiony przy bramie wjazdowej od tyłu stadionu - fot. 2
15. głaz narzutowy (granit) - w pobliżu cmentarza w Strzegomiu (na wyrobisku piasku)
16. drzewa rosnące w parku podworskim w Sichowie Dużym gdzie oprócz drzew pomnikowych autor podczas zwiedzania parku odnalazł inne rzadkie gatunki drzew np: sosna amerykańska (wejmutka) oraz orzech czarny. W parku sichowskim ale w części przyszkolnej rosną także wymiarowo pomnikowe - dwupienny klon jawor oraz modrzew europejski
17. aleja jesionowa - sioło Grobla przy stawach rybnych, zawierająca łącznie 61 szt. drzew tego gatunku
18. jodła pospolita - rosnąca ok. 100 m od kapliczki przy mostku o obwodzie ok. 300 cm i wysokości ok. 40 m
19. dąb szypułkowy - rosnący w m. Szczeka przy brzegu drogi leśnej oddziału nr 272 ok. 80 m od drogi głównej, wiek ok. 170 lat
20. trzy dęby szypułkowe - drzewa rosną przy drodze w Wiśniówce** - poz. 29 (Dęby Langiewicza)

Fot. 1 Głazy narzutowe k/kapliczki (fot. Z. Walenciak) Fot. 2 Głaz narzutowy przy stadionie (fot. Z. Walenciak)

Fot.3 Grab zwyczajny z dębem – „Leśne Licho” (fot. Z. Walenciak) Fot. 4 Współrosnące drzewa – dąb i sosna (fot. Z. Walenciak)

Na terenie gminy są też czynne bijące źródła jn.:

- przy kapliczce koło klasztoru – obecnie odnowione i udostępnione do użytkowania
- w lesie, w obrębie wsi Niedziałki (poz. 24), fot. 5

oraz tereny źródłiskowe jn.:

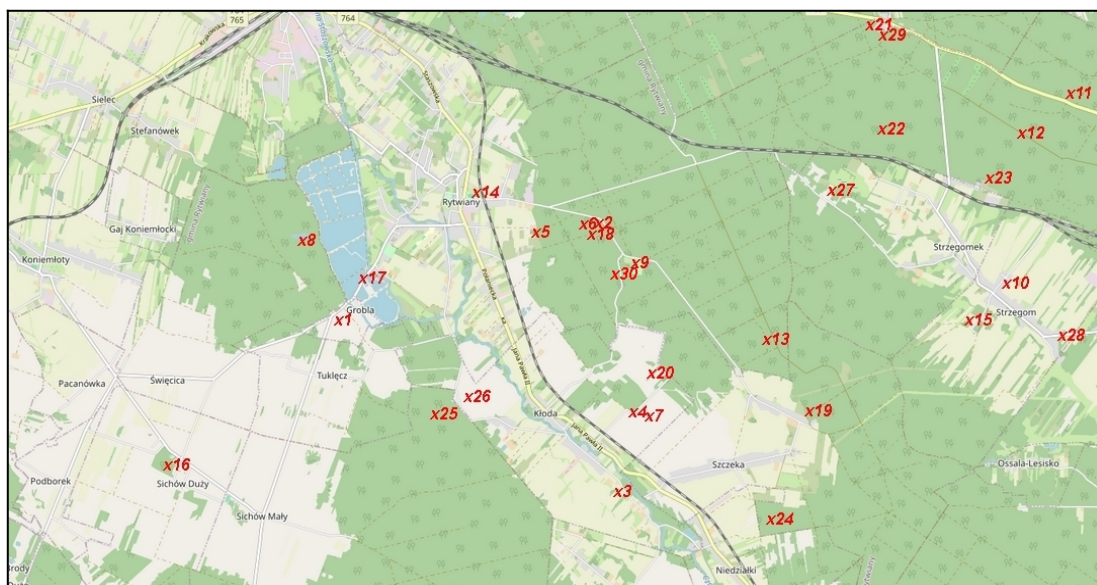
- we wsi Strzegom – na stoku (poz. 28)
- w lesie w pobliżu drogi prowadzącej z Wiśniówki do Strzegomia – jako źródliska Jazwiny i strumienia zasilającego tzw. Mostków Dół

Fot. 5 Źródło w Niedziałkach (fot. Z.W.) Fot. 6 Dąb przy kapliczce Artura R. *(fot. Z.W.) poz. 30

Dla osób ciekawych poznania okolic należy wspomnieć także o ciekawostkach dotyczących miejsc geograficznych i przyrodniczych na terenie gminy - należą do nich:

- stawy rybne założone przez Radziwiłłów o łącznej powierzchni wody ok. 150 ha
 - wzmiankowana wyżej „Łysa Góra” (jest to wzniesienie położone w okolicy Niwy - poz. 20)
 - najwyższy położony punkt w gminie o wysokości 224,5 m n.p.m. znajdujący się w Wiśniówce w pobliżu miejsca postojowego przy drodze woj. 765 (Staszów-Osiek) ok. 100 m od drogi leśnej ((poz. 21). Jest to wydma eoliczna o przewyższeniu ok. 6 m mająca ok. 12 tys. do 17 tys. lat *
 - dolina p.n. „Jaźwiny” z ciekim wodnym jw. - poz. 22
 - dolina Mostków Dół (ciek wodny ze zbiornikiem - dopływ do Jaźwińskiej Strugi w Strzegomku) - poz. 23
 - skarpa (stromisko) w lesie w pobliżu siola Krzywda o długości ok. 500 m i przewyższeniu od ok. 10 ÷ 17 m (poz. 25) - jest to fragment brzegu uformowany w przeszłości w dolinie rzeki Czarnej
 - głąz narzutowy na prywatnej posesji w siole Wzory - poz. 26
- Swoistą ciekawostkę stanowi również prywatny zbiór kilkudziesięciu zebranych okolicznych głązów narzutowych (mini-lapidarium) znajdujący się w wsi Strzegomek Góry (poz. 27)

Rozmieszczenie obiektów przyrodniczych z artykułu (podkład- OpenSteetMap)

Zapewne są jeszcze inne ciekawe obiekty poza ww., dlatego jeśli ktoś o nich wie może skontaktować się z autorem poprzez U.G. Rytwiany

Opracowanie: Zbigniew Walenciak, listopad 2025 r.

* Wg opisu dr hab. J.Urbana - IOP PAN Kraków

** drzewa zgłoszone do ustanowienia pomnikami przyrody

Gmina Rytwiany - www.rytwiany.com.pl/index.php?id=357